

עסק עם הנחשד בשביעית ב'

האם עם הארץ חשוד בעניני שביעית?

א. משנה מסכת שביעית פרק ה:
אלו כלים שאין האומן רשאי למכרם בשביעית מחרישה וכל כליה העול והמזרה והדקר, אבל מוכר הוא מגל יד ומגל קציר ועגלה וכל כליה. זה הכלל כל שמלאכתו מיוחדת לעבירה אסור לאסור ולהתר מותר:

ב. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת שביעית פרק ה משנה ו
וזה לא נאסר אלא לחשוד על השביעית, אבל מי שאינו חשוד מותר למכור לו כל מה שיבקש מפני שהוא מצניעו עד למוצאי שביעית.

ג. נימוקי הגרי"ב לשביעית ה:ז

באינו חשוד תולין בזה [דאולי קונה לשנה הבאה]... משום הכי, כאן, אף דידיעין דלוקח [רק] ה' כדים לשמן, עדיין אינו בבירור שיביא מן ההפקר, מכל מקום תלינן כיון שהוא שוה בשוה, מה שאין כן בלוקח כ' כדים, הגם שנוכל לומר שיביא ה' כדים שמן וט"ו כדים יין, מ"מ בזה יש ב' צדדים לאיסור וא' להיתר, שמא רוצה כולם לשמן או לייך [וגם שמא מביא מן האיסור]... לכן שפיר הקשה הירושלמי.

ד. רמב"ם הלכות שמיטה ויובל פרק ח

הלכה יג - וכל דבר שאינו חייב במעשרות... הרי אלו נלקחין מכל אדם בשביעית.
הלכה יד - בד"א? בעם הארץ סתם, אבל מי שהוא חשוד לעשות סחורה בפירות שביעית, או לשמור פירותיו ולמכור מהן, אין לוקחין ממנו דבר שיש עליו זיקת שביעית כלל...

ה. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ח הלכה יד ס"ק (קיא)

בד"א בע"ה סתם. שאין ידוע אם הוא חשוד על השביעית או לא. והנה נחלקו הראשונים, דדעת רבנו דסתם ע"ה חשוד על השביעית, ומ"מ לא קנסוהו כמו בחשוד ודאי, ומותר לקנות ממנו מזון ג' סעודות...

ו. תלמוד בבלי כתובות כד ע"א

החמרין שנכנסו לעיר ואמר אחד מהן שלי חדש ושל חברי ישן, שלי אינו מתוקן ושל חברי מתוקן, אינו נאמן. רבי יהודה אומר נאמן.

ז. תוספות מסכת כתובות דף כד עמוד א

שלי חדש ושל חברי ישן - בפרק אף על פי פי' בקונטרס די"מ משום עומר... ורשב"א פירש דקאי אשביעית וקאמר שלי חדש וגדל בשביעית ואסור להשהותו אחר הביעור, ושל חברי ישן וגדל בשנה שעברה... ואין נראה לר"ת דסתם עמי הארץ לא נחשדו אשביעית דתנן בפרק עד כמה (בכורות ל. ושם) "החשוד על המעשר [שני] אינו חשוד על השביעית, החשוד על השביעית אינו חשוד על המעשר [שני]", אלמא דסתמא אינן חשודין בשביעית...

ח. דרך אמונה הלכות שמיטה ויובל פרק ח הלכה יד ס"ק (קיא)

ולכו"ע אם אין ידוע מה טיבו אסור למסור לו דמי שביעית וצריך לברר מי הוא כדי להתיר למסור לו דמי שביעית. ולהלכה נקטי' לחומרא דסתם ע"ה חשוד על השביעית. ובזה"ז שאין לנו חברים שקבלו, אלו שאין בהן פחיתות הנזכרין בפ"י ממעשר בדרך אמונה סק"א ונזהרין באיסור שביעית נאמנין עליה וכ"ש אם הוא גמיר וסביר:

ט. דרך אמונה הלכות מעשר פרק י

הנה חז"ל תקנו שלא יהא אדם נאמן על המעשרות [חוץ מת"ח כדבסמוך ה"ב] (א) ואפי' יודעים בו שמעשר בצנעא בתוך ביתו אא"כ קיבל עליו בפני ג' חברים הדברים שמנה רבנו כאן. (ב) אמנם מלבד דברים אלו צריך שלא יהא עם הארץ ואיזהו עם הארץ אמרו בגמ' אפי' קרא ושנה ולא שימש ת"ח אף שהוא נשמע לחכמים זהו ע"ה [ובזמנינו אין לנו כזה ואולי הוא בזמנינו ג"כ באלו שמשנתן סדורה להן מקופיא ואינן יודעין לעיין ולהבין ומתגאין נגד רבותינו היודעים התורה באמת ואינם שומעים להם ואינם נכנעים להם] וכ"ש מי שאין קורא ק"ש או שאין מניח תפילין או שאין לו ציצית בבגדו [של ד' כנפות וצ"ע] או שיש לו בנים ואין מגדלן לת"ת וכן אם מתמיד לעבור על לאו מהלאוין שרוב ישראל משמרין וכן החשוד על השביעית כל אלו הן ע"ה ואין מקבלין אותן עד שיפרשו מהפחיתות הנ"ל ואם לא שימש ת"ח צריך שילך וישמש ואם לאו אין מקבלין אותו מלבד מה שצריך שיקבל הדברים שמנה רבנו כאן ומ"מ אף מי שלא קיבל עליו ואינו חוזר מפחיתות הנ"ל אלא שנזהר ממעשרות אסור לו לאכול אצל ע"ה שאין ראוי לקבלו וגם שנים שלא קיבלו אין אוכלין זה אצל זה:

האם סומכין על תלייה נגד לפני עור, לתת דבר איסור לנחשד?

י. שו"ת יחזה דעת חלק ג סימן סז

אולם יש מקום לצדד להתיר בנידון דידן, לפי מה שנוהגות נשים רבות ללבוש חולצה עם שרוולים מתחת לשמלה שהיא בלי שרוולים (סרפן), ולפעמים גם מעל השמלה, ואם כן אין הדבר ברור כלל שנעשה איסור כל שהוא במכירת שמלה ללא שרוולים כי שמא הקונה אותה מתכוונת ללבוש מתחתיה חולצה עם שרוולים. וכבר כתב הריטב"א בחידושו לעבודה זרה (ס"ג ע"ב) שכל שאין אנו נותנים את האיסור עצמו, והדבר ספק אם יפגע באיסור אם לאו, אין בו משום לפני עור לא תתן מכשול.

יא. חזון איש, שביעית יב:ט

יב. תוספות אנשי שם, שביעית ה:ו

יג. שו"ת יחיה דעת חלק ג סימן סז

בסיכום: מכל האמור למדנו חומר האיסור בלבישת בגדי שחץ כשמלות וחולצות ללא שרוולים, שהוא עון גדול. והמוכר בגדי פריצות כאלה עובר משום לפני עור לא תתן מכשול. ורק אם יש לתלות שתוכל להשתמש בשמלה כזאת בהיתר, כגון שתלבש מתחתיה חולצה עם שרוולים וכדומה, אפשר להתיר למכור. ושומע לנו ישכון בטח.

יד. שו"ת רבי עזריאל הילדסהיימר חלק א - יורה דעה סימן קפב

דבר זה מפורש להתיר בנדרים ס"ב ע"ב: רב אשי הוה ליה ההוא אבא [יער] זבניה לבי נורא א"ל רבינא לרב אשי האיכא לפני עור לא תתן מכשול א"ל רוב עצים להסקה ניתנו. וז"ל הרב המאירי: אסור לאדם להזמין לעובדי אלילים דברים הראויים לעבודתם שכל שאפשר שלא יזדמנו לו אלא על ידו נמצא עובר על לפני עור לא תתן מכשול כמו שכתבנו בראשון של ע"ז ומ"מ כל שיש לתלות להתיר תולין כל שרוב אותן הענינים בכך והוא שאמרו כאן רב אשי הוה לי' ההוא אבא ר"ל יער צומח עצים זבניה לגוים אמר לי' רבינא הא איכא משום לפני עור, ר"ל לעשות צלמי כהניהם או כיפה לע"ז שלהם והוא המקום שמעמידין בו האליל, והשיבו רוב עצים להסקה ניתנו.

האם "חד עברא דנהרא" עוזר לענין מסייע?

טו. תוספות מסכת שבת דף ג עמוד א

וא"ת והא קא עבר אלפני עור לא תתן מכשול ואפילו מיירי שהיה יכול ליטלו אפילו לא היה בידו דלא עבר משום לפני עור דמושיט כוס יין לנזיר מוקי לה בפ"ק דמס' עבודת כוכבים (דף ו:ו) דקאי בתרי עברי דנהרא מ"מ איסור דרבנן מיהא איכא שחייב להפרישו מאיסור...

טז. ר"ן על הרי"ף מסכת עבודה זרה דף א עמוד ב

דיקא נמי דקתני לא יושיט. דלשון הושטה משמע שהוא אינו יכול לנטלו ומיהו משמע דהני מילי לענין איסורא דאורייתא אבל מ"מ מדרבנן מיהא אסור שהרי מחויב הוא להפרישו מאיסור והיאך יסייע ידי עוברי עבירה:

יז. תלמוד בבלי קידושין נה:-נו.

תנו רבנן: אין לוקחים בהמה במעות מעשר שני [חוץ לירושלים], ואם לקח בשוגג יחזרו דמים למקומם, במזיד תעלה ותאכל במקום. אמר רבי יהודה במה דברים אמורים? במתכוין ולקח תחילה לשם שלמים, אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין, בין שוגג בין מזיד יחזרו דמים למקומם.

יח. תוספות מסכת קידושין דף נו עמוד א

אבל במתכוין להוציא מעות מעשר שני לחולין - פי' בקונטרס שלקחה לאוכלה חוץ לירושלים... וקשה טובא, חדא דאטו ברשיעי עסקינן שפי' שהלוקח מתכוין לאכלה חוץ לירושלים? ועוד קשה, מאי לפני עור לא תתן מכשול איכא הכא? הלא אם לא יקח ממנו יקח מאדם אחר, ולא שייך לפני עור אלא דוקא דקאי בתרי עברי דנהרא...

יט. רא"ש מסכת עבודה זרה פרק א סימן ב

תניא ר' נתן אומר מנין שלא יושיט אדם כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח ת"ל לפני עור לא תתן מכשול תימה אמאי נקט כוס יין לנזיר ואבר מן החי לבני נח טפי מנבילה לישראל בשלמא אבר מן החי לבני נח איצטריך לאשמועינן דשייך ביה לפני עור לא תתן מכשול וי"ל דנקט כוס יין לנזיר לפי שאינו נזהר כל כך מלשחות יין כי הורגל כל ימיו בשתייתו גם רואה את הכל שותין יין הלכך אפי' שואל בסתם לא יתנו לו אולי ישכח נזירתו וישתה אבל מותר להושיט נבילה לישראל בסתם כל זמן שאינו יודע בודאי שהוא רוצה לאוכלה הלכך אסור להושיט למומרים דבר איסור אפי' שלהן היכא דקאי בתרי עברי דנהרא

כ. משנה מסכת שביעית פרק ה:ט

משאלת אשה לחברתה החשודה על השביעית נפה וכברה ורחיים ותנור אבל לא תבור ולא תטחן עמה

כא. שו"ת כתב סופר יורה דעה סימן פג

ולא תיקשי הרי גם שלא בשעת עבירה אסור לסייע ומפני דרכי שלום דווקא התירו י"ל שאני התם להשאיל כלים נפה וכברה ותנור ורחי' או לברור ולטחון כלם סיוע שיש בה ממש הם שצריכו' לאכילה וא"א בלא"ה

כב. ש"ך יורה דעה קנא:ו

לפעד"נ דלא פליגי, דכ"ע מודים להמרדכי ותוס' בפ"ק דעבודת כוכבי' דבעובד כוכבי' או מומר שרי. והגמ"ר ותוס' והרא"ש בפ"ק דשבת והר"ן פ"ק דעבודת כוכבים מיירי בישראל שהוא חייב להפרישו מאיסור.

כג. שו"ת משיב דבר חלק ב סימן לב

לברור עמה שרי בין משום דרכי שלום בין לפועלים בשכר שרי, וכבר מצינו בגיטין (דף ס"ב) בענין אחר דמשום כדי חייו של גבל ובדד התירו, וה"נ מה דשרי משום דרכי שלום מותר משום כדי חייו

כד. תלמוד בבלי גיטין סב ע"א

העיד ר' יוסי בן המשולם משום ר' יוחנן אחיו שאמר משום ר"א בן חסמא אין עושין חלת עם הארץ בטהרה אבל עושין עיסת חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי חלה ומניחה בכפישא או באנחותא וכשבא ע"ה ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש ואין עושין תרומת זיתיו בטהרה אבל עושין זיתים חוליו בטהרה ונוטל הימנה כדי תרומה ומניחה בכליו של חבר וכשבא עם הארץ ליטול נוטל את שתיהן ואינו חושש וטעמא מאי א"ר יוחנן משום כדי חייו דגבל ומשום כדי חייו דבדד

כה. טורי אבן מסכת תגיגה דף יג עמוד א

מה שהקשו התוס' ת"ל משום לפני עור דנכרי העוסק בתורה חייב מיתה ותירצו דמיירי בהיכא דאפשר לו ללמוד בלא"ה מנכרי אחר. מ"מ יש לעיין בכה"ג אם אפשר לעשות העבירה בלא"ה, נהי דאיסור דאוריית' ליכא אי מיתסר מיהא מדרבנן או לא. דע דגרסינן בפ"ק דע"ז (דף ו') אהא דתנן ג' ימים לפני אידיהן של עו"ג אסור לשאת ולתת עמהן איבעיא להו משום הרווחא או משום לפני עור למנ"מ דאית לי' בהמה לדידי' דמשום הרווח' איכא ומשום לפני עור ליכא כיון דא"ל לדידי'. ואי כה"ג איסורא דרבנן מיהא איכא אכתי מאי קמ"ל הא אפילו אית ליה לדידי' אפ"ה אסור מדרבנן.